

O'QUVCHILAR NUTQIDAGI MUAMMOLARGA YECHIM IZLASH

Mirzayeva Ziyoda Madjiddinovna

Toshkent shahar Chilonzor tumani

131-IDUM ona tili va adabiyot

fani o'qituvchisi

zimirzaeva@gmail.com

Annotasiya. Ushbu maqolada o'quvchilarning nutqida ishlatilgan faol so'zlarni mazmunan o'rganishga harakat qilindi va bu so'zlarning ko'pchiligi chetdan o'zlashilgan so'zlar ekanligi misollarimizda yaqqol ko'rinib turibdi. Maqola so'ngida esa ushbu muammolar yuzasidan yechimlar ko'rsatilib o'tildi.

Kalit so'zlar: ta'lim, o'quvchi, so'z, nutq, muammo, olim, texnika, ijtimoiy tarmoq.

Аннотация. В данной статье была сделана попытка изучить по содержанию активные слова, используемые в речи учащихся, и на наших примерах видно, что многие из этих слов являются заимствованными со стороны. В конце статьи были указаны решения этих проблем.

Ключевые слова: образование, ученик, слово, речь, проблема, ученый, техника, социальная сеть

Annotation. In this article, an attempt was made to study the active words used in the speech of readers in content, and it is evident in our examples that many of these words are foreign words. The article was followed by solutions to these problems.

Keywords: education, reader, word, speech, problem, scientist, technique, social network.

Bugungi kunda yoshlar ta'lim-tarbiyasi masalasi dolzarbligicha qolmoqda. Shu nuqtayi nazardan kelib chiqib, bugungi globallashuv sharoitida raqobat tobora kuchayib borayotgan bir sharoitda fan sohalarini rivojlantirib, ta'lim-tarbiyani yanada yuksak pog'onalariga ko'tarish uchun yangicha yondashuv hamda tamoyillarni ishlab chiqish maqsadida yurtimizda ko'pgina ijobiy ishlar amalga oshirilmoqda. Bu esa Prezidentimiz tomonidan qabul qilingan Harakatlar strategiyasining maqsad-mazmuni bilan uyg'un bo'lib, unda belgilangan vazifalarning bevosita davomiy ko'rinishi sifatida ta'lim-tarbiyaning rivojida yangi bosqichni boshlab berishi, shubhasizdir.

O'quvchilarning nutq madaniyatini shakllantirish, so'z boyligini oshirish, eng asosiysi, mazmunli va yaxshi gapirishga o'rgatish hisoblanadi. Fransuz olimi Fozev Reman qayd qilganidek: "Yaxshi gapirish bu – ovoz chiqarib turib o'ylash demakdir". Demak, biz ustozlar zimmasidagi vazifa yosh avlodning nutqiy madaniyatini shakllantirish, ularni yaxshi gapirish, to'g'ri o'ylash, fikrlashga o'rgatishdan iborat.

Ta'lim-tarbiya – bu bizning kelajagimiz, hayot-mamot masalasi. Shu bois, bu sohadagi islohotlarni kechiktirishga haqqimiz yo'q. Qanchalik murakkab bo'lmasin, maktab ta'limida poydevorni bugundan mustahkam qo'yishimiz kerak. Chunki biz ko'p vaqt yo'qotganmiz. Agar kimda-kim maktab bu faqat Xalq ta'limi vazirligining ishi, deb o'ylasa, mutlaqo yanglishadi [1].¹

Maktab ta'limi sohasidagi islohotlar vazirlik va idoralar, tarmoq rahbarlari, barcha darajadagi hokimlar, ilmiy tashkilotlar, ziyolilar, keng jamoatchilikning vazifasi bo'lishi shart va zarur. Shundagina kutilgan natijaga erishish mumkin, — dedi davlatimiz rahbari yig'ilish avvalida. Nutq-inson hayotidagi eng muhim omildir. Nutq orqali inson o'z fikrini ifoda etadi, ma'lumot beradi, axborot tarqatadi.

Nutq qo'llanilish holatiga ko'ra 2 xil natija ko'rsatadi: biri ijobiy, ikkinchisi salbiy. Xalqimiz: *“Tiling boshingga yetar”*, *“Yaxshi so'z jon ozig'i-yomon so'z bosh qozig'i”*, *“Yaxshi gapga ilon inidan chiqar, yomon so'zga musulmon dinidan chiqar”*, - deb bejizga aytmaydi. Ammo biz mana shu naqlar, pand-nasixatlarga amal qilib yashayotgan bir davrda, zamonaning zayli o'zgarib bormoqda. Ma'lumki texnika rivojlanib borayotgan bir vaqtda, undan unumli foydalanish maqsadga muvofiqdir, ammo, ijtimoiy tarmoqlar orqali kirib kelayotgan yangicha uslublar, yangicha so'zlar o'quvchilar nutqida katta muammolarni keltirib chiqarayotgani ajablanarli emas. Har bir pedagogning, bu muammolarga yechim izlashi tabiiy holdir [2].

Bugunga qadar, bir qancha olimlar, nutq va nutq uslublari haqida ilmiy ishlar yaratishgan. Nutqdagi buzilishlar nutq faoliyatining mustaqil potologiyasi ekanligi haqida fikrlarini aytib o'tishganlar.

1.1877-yilda A. Kussmaul nutq muammolarini tahlil qildi va deffektologiya bilan bog'ladi.

2.XIX asr oxiri va XX asr boshlarida adabiyotlarda o'qish buzilishlari umumiy aqli zaiflikning simptomi deb va bu buzilishlar faqat aqli zaifbolalarda kuzatiladi degan fikrlari tarqaldi (F. Baxman va B. Engler).

3.O'tgan asrning 20-yillaridan so'ng o'zbek tilining Nutq madaniyati xalq tiliga yaqinlashtirilgan milliy adabiy til me'yorlariga asoslanadi. Bu me'yorlarni shakllantirish ishiga olimlar (Otajon Hoshim, T. N. Qoriniyoziy, S. Ibrohimov, Olim Usmon va boshqalar), adib-u shoirlar (Qodiriy, Cho'lpon, Avloniy, Fitrat, Oybek, G'afur G'ulom, Abdulla Qahhor va boshqalar) munosib hissa qo'shdilar [3].

Barcha davrning olimlari umumiy nutq haqidagi shaxsiy fikrlarni ilgari surgan bo'lsada, bugungi kundagi o'smirlar nutqidagi nuqsionlar yaqqol ko'zga tashlanmoqda, sababi, ijtimoiy tarmoqlar orqali yangicha so'zlarning kirib kelishidir. O'quvchilar nutqini o'stirishdagi eng asosiy omillardan biri bu, diologik muhitni yaratish, erkin fikrlashga o'rgatish, suhbatdoshining fikrini tinglay olish ko'nikmasini hosil qilish

¹ “Ta'lim-tarbiya – bu bizning kelajagimiz, hayot-mamot masalasi”, — Shavkat Mirziyoyev

,mustaqil tuzgan nutqini imlo xatolarsiz yozishga o'rgatishdir. Kitobxonlikni targ'ib qilish, kutubxonalarga borish va har bir o'qilgan adabiyotni muhokama qilish, o'quvchilarning kitobga bo'lgan muhabbatini oshirish eng maqbul yo'ldir.

Darhaqiqat men barcha fikrlar umumiy lashsa, amalga tadbqiq etilsa, albatta, kutilgan natijaga erishish mumkin deb ayta olaman va jamoat joylarida, transport vositlarida nutqni buzib gapirayotgan insonlarni ko'rib, albatta, jiddiy kurashish o'sib kelayotgan yosh avlodning nutqidagi muammolarga oz bo'lsada yechim topishni o'z burchim deb hisoblayaman

O'quvchilar nutqidagi amaldagi so'zlar tahlili ko'rib chiqadigan bo'lsak,

1	Ashka	Electron sigaret turi	Rus tili
2	Cvadrober	Hayvonlarga taqlid qilib yashash	Ingliz tili
3	Team	Guruh	Ingliz tili
4	Nefers	Madaniyatsiz, yoqimsiz videolar	Ingliz tili
5	Magik stayl	O'ziga yarashmagan kiyinish uslubi	Ingliz tili
6	Tresh	Sifatsiz videolar	
7	Ok	Yaxshi	Ingliz tili
8	Hype	E'tiborni jalb qilish	Ingliz tili
9	Krinch	Bachkana uslub	Ingliz tili
10	Reaksiya	Fikr bildirish	Lotin
11	Prank	Hazil qilish, ustidan kulish	Ingliz tili
12	Piar	Yolg'ondan uyushtirilgan voqealar	Ingliz tili
13	Coment	Fikr	Ingliz tili
14	Story	Hikoya, parcha	Ingliz tili
15	Tuning	Yangicha jihozlash	Ingliz tili
16	GRWM	Men bilan tayyorlan	Ingliz tili
17	Dreft	Avtomobilni katta tezlikda boshqarish	Ingliz tili
18	Adrenaline	Zavq	Ingliz tili
19	Trend	Urf, moda	Ingliz tili
20	Chat	Suhbat	Ingliz tili
21	Akkaund	Shaxsiy, kimgadir tegishli	Ingliz tili
22	Lichka	Shaxsiy, sahifa	Rus tili

O'rganilgan ishlardan shunday xulosa kelib chiqadiki, amalda keltirilgan bu so'zlar o'quvchilarni nutqida muammolarni keltirib chiqarayabdi, bu muammolarni bartaraf etish esa bizning yetakchi vazifamizdir. Bilamizki, maktab va maktabgacha ta'lim muassalarida har haftaning juma kunida ma'naviyat soati bo'lib o'tmoqda. Tashkil etilgan ma'naviyat soatida o'quvchilar bilan ***“Men o'zbekman, o'zbek tili onam kabi azizdir”*** shiori ostida chellenjlar tashkil qilinsa va har ma'naviyat soatida 10-30 tagacha sof o'zbek tilidagi so'zlarni yod olish musobaqalari tashkil etilsa [4], o'quvchilar nutqidagi muammolarga oz bo'lsada yechim topilar edi. Har hafta o'tkaziladigan bu chellenjlar vaqt o'tgan sayin asta – sekin ko'nikmaga aylanib boradi va o'z samarasini beradi degan xulosaga kelindi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Avezov S.S, Choriyev T.R. Til va nutq o'stirish metodikasi (5141700-Maktabgacha ta'lim va sport tarbiyaviy ish ixtisosligining 2- 3-kurs talabalari uchun o'quv-usuliy qo'llanma).
2. N.Mahmudov. O'qituvchi nutqi madaniyati. T.: Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2009.
3. R.Qo'ng'urov va b. Nutq madaniyati va uslubiyot asoslari. T., —O'qituvchil, 1992.
4. A.G'ulomov, B.Qobilova. Nutq o'stirish mashg'ulotlari. T., —O'qituvchil, 1995.